

HOOFDSTUK EEN

I

De wieg schommelt boven een afgrond en het gezond verstand zegt ons dat ons bestaan niet meer is dan een vluchtig kiertje licht tussen twee eeuwigheden van duisternis. Weliswaar zijn die twee een eeneigige tweeling, maar in de regel beziet de mens de afgrond voor de geboorte met meer kalmte dan die waarnaar hij (met zo'n vijfenveertighonderd hartslagen per uur) op weg is. Al is mij wel een jonge chronofobicus bekend die een soort paniek ervoer toen hij voor het eerst naar zelfgemaakte films keek die een paar weken voor zijn geboorte waren opgenomen. Hij zag een wereld die zo goed als ongewijzigd was – hetzelfde huis, dezelfde mensen – en besepte toen dat hij daar in het geheel niet bestond en dat niemand zijn afwezigheid betreurde. Hij ving een glimp op van zijn moeder die ergens boven zwaaide uit een raam, en dat onvertrouwde gebaar verontrustte hem, alsof het een soort geheimzinnig afscheid was. Maar wat hem vooral benauwde was de aanblik van een splinternieuwe kinderwagen die daar op de veranda stond, met de verwaande opdringerigheid van een doodkist; ook die was leeg, alsof in de omgekeerde loop der gebeurtenissen zelfs zijn gebeente was vergaan.

Zulke fantasieën zijn niet ongewoon in jonge levens. Of om het anders te stellen: de eerste en laatste dingen hebben vaak iets puberaals – tenzij ze wellicht worden geleid door een eerbiedwaardige, strenge godsdienst. De natuur verwacht dat een volwassen mens die twee zwarte leegten, voor en na, even onaandoenlijk aanvaardt

als hij de uitzonderlijke visioenen ertussenin aanvaardt. De verbeelding, de opperste verrukking van de onsterfelijke en de onvolgroeide, dient begrensd te worden. Om te genieten van het leven, mogen we er niet te veel van genieten.

Ik verzet me tegen die stand van zaken. Ik voel de drang mijn verzet naar buiten te brengen en de natuur in te perken. Telkens weer heb ik me geestelijk reusachtig ingespannen om ook maar het zwakste persoonlijke schijnseltje te onderscheiden in de onpersoonlijke duisternis aan weerszijden van mijn leven. Dat die duisternis uitsluitend wordt veroorzaakt door de muren van de tijd die mij en mijn gekneusde vuisten scheiden van de vrije wereld der tijdloosheid is een overtuiging die ik met genoegen deel met de bontst beschilderde inboorling. Ik ben in gedachten teruggereisd – waarbij die gedachten onderweg hopeloos verzandden – naar afgelegen gebieden waar ik tastend zocht naar een geheime uitweg en alleen maar tot de ontdekking kwam dat de gevangenis der tijd bolvormig is en zonder uitgangen. Op zelfmoord na, heb ik alles geprobeerd. Ik heb me ontdaan van mijn identiteit om door te gaan voor traditioneel spook en heimelijk door te dringen tot gebieden die bestonden voor ik werd verwekt. Ik heb geestelijk het vernederende gezelschap doorstaan van victoriaanse romanschrijfsters en gepensioneerde kolonels die zich herinnerden in een vroeger leven boodschapper-slaaf op een Romeinse weg, of wijze onder de wilgen van Lhasa te zijn geweest. Ik heb mijn oudste dromen afgespeurd naar sleutels en aanwijzingen – en laat ik meteen zeggen dat ik volstrekt afwijzend sta tegenover de platvloerse, armzalige, in feite middeleeuwse wereld van Freud, met dat malle gespeur naar seksuele symbolen (zoiets als het zoeken naar baconistische acrostichons in de werken van Shakespeare) en die verbitterde embryootjes die uit hun natuurlijke schuilhoekjes het liefdeleven van hun ouders bespioneren.

Aanvankelijk beseftte ik niet dat de tijd, op het eerste gezicht zo onbegrensd, een gevangenis was. Bij het graven in mijn kindertijd

(dat het op één na beste is na het graven in je eeuwigheid) zie ik het ontwaken van het bewustzijn als een reeks verspreide flitsen, waarvan de tussenruimten gaandeweg slinken totdat zich heldere blokken waarneming vormen die het geheugen een glibberig houvast verschaffen. Ik had al zeer vroeg min of meer tegelijkertijd leren tellen en praten, maar de innerlijke wetenschap dat ik ik was en dat mijn ouders mijn ouders waren lijkt zich pas later te hebben vastgezet, toen ze rechtstreeks verband hield met mijn ontdekking van hun leeftijd in verhouding tot de mijne. Afgaand op het felle zonlicht dat bij de gedachte aan die openbaring onmiddellijk met gelobde zonnevlekken door overlappende loofpatronen mijn geheugen binnendringt, is de gelegenheid misschien mijn moeders verjaardag geweest, in de nazomer, op het platteland, en had ik vragen gesteld en de antwoorden gewogen die ik had gekregen. Dat strookt allemaal naar behoren met de recapitulatietheorie; het begin van het reflexieve bewustzijn in de hersenen van onze verste voorouder moet beslist zijn samengevallen met het dagen van het tijdsbesef.

Vandaar dat er, toen de pas geopenbaarde, verse en nette formule van mijn eigen leeftijd, vier, werd geconfronteerd met de ouderlijke formules, drieëndertig en zevenentwintig, iets met me gebeurde. Ik kreeg een ontzagwekkend stimulerende schok. Als het ware onderworpen aan een wederdoop, op goddelijker wijze dan de Grieks-katholieke onderdompeling die vijftig maanden eerder was ondergaan door een krijsende, half-verdronken halve-Wiktor (mijn moeder wist nog door de halfgesloten deur waarachter ouders zich oudergewoonte dienden terug te trekken de stuntelende aartspriester pater Konstantin Wetwenitski te verbeteren), voelde ik me plotseling in een stralend en beweeglijk medium geworpen dat niets anders was dan het zuivere element der tijd. Je deelde dat – net als opgewonden zwemmers het glinsterend zeewater delen – met schepsels die niet jezelf waren maar die met je verbonden waren door de gemeenschappelijke stroom der tijd, een omgeving sterk verschillend

van de ruimtelijke wereld, die niet alleen is waar te nemen door de mens, maar ook door apen en vlinders. Op dat ogenblik drong scherp tot me door dat het zevenentwintigjarige wezen in zacht wit en roze dat mijn linkerhand vasthield mijn moeder was, en dat het drieëndertigjarige wezen in hard wit en goud dat mijn rechterhand vasthield mijn vader was. Terwijl zij gelijkmatig voortstapten, trippelde ik tussen hen in, nu eens parmantig, dan weer op een draffe, van zonneplek naar zonneplek, over het midden van een pad dat ik nu nog gemakkelijk herken als een laan met siereikjes in het park van ons landgoed Wyra, in de vroegere provincie Sint-Petersburg in Rusland. In feite zie ik vanaf mijn huidige verhevenheid van afgelegen, afgezonderde, vrijwel onbewoonde tijd, mijn nietige ik op die augustusdag in 1903 de geboorte van het bewuste leven viëren. Voor zover zij-die-mijn-linkerhand-vasthield en hij-die-mijn-rechterhand-vasthield beiden voordien al aanwezig waren in mijn vage kinderwereld, waren ze dat onder het masker van een teder incognito; maar nu was het of mijn vaders dracht, het schitterende huzarenuniform met die gladde gouden kurasbolling die brandde op zijn borst en rug, doorkwam als de zon, en nog ettelijke jaren daarna hield ik een gretige belangstelling voor de leeftijd van mijn ouders en zorgde dat ik ervan op de hoogte bleef, als een nerveuze passagier die vraagt hoe laat het is om een nieuw horloge te keuren.

Daarbij moet worden opgemerkt dat mijn vader zijn diensttijd allang voordat ik werd geboren had vervuld, dus ik neem aan dat hij zich die dag in het gala van zijn oude regiment had gestoken bij wijze van feestelijke grap. Zo dank ik aan een grap mijn eerste glimp van volledig bewustzijn – iets wat opnieuw recapitulatie-implicaties heeft, aangezien de eerste schepselen op aarde die zich van de tijd bewust werden ook de eerste schepselen waren die lachten.

2

Het was het oerhol (en niet wat freudiaanse mystici misschien zouden veronderstellen) dat lag achter de spelletjes die ik speelde toen ik vier was. Voor mijn geestesoog verrijst een grote divan met een bekleding van cretonne, wit met zwarte klaverbladen, in een van de salons van Wyra, als een soort log product van een aardverschuiving voor het begin van de geschiedenis. De geschiedenis begint (met de belofte van het schone Griekenland) niet ver van het ene einde van die divan, waar in een hoek van de kamer een grote hortensiastruik in pot, met lichtblauwe en hier en daar groenige bloesem, half het voetstuk verbergt van een marmeren buste van Diana. Aan de muur waartegen de divan staat wordt een ander tijdperk uit de geschiedenis gemarkeerd door een grijze gravure in een ebbenhouten lijst – zo'n prent van een Napoleontische veldslag waarop de echte tegenstanders het episodische en het allegorische zijn en waarop je ziet afgebeeld, allemaal gegroepeerd op hetzelfde plan, een gewonde tamboer, een dood paard, trofeeën, een soldaat die zo dadelijk een andere aan zijn bajonet zal rijgen, en de onkwetsbare keizer die poseert met zijn generaals te midden van het bevroren strijdgewoel.

Met hulp van een volwassene, die dan eerst beide handen en daarna een krachtig been gebruikte, werd de divan een paar decimeter van de muur geschoven en ontstond er een smalle gang, die ik met nog wat hulp behaaglijk overkapte met de peluws van de divan en aan de einden afsloot met een tweetal van de kussens. Daarna kroop ik tot mijn fantastische genoegen door die pikdonkere tunnel, waar ik eerst een tijdje luisterde naar het suizen in mijn oren – die eenzame trilling die kleine jongens in stoffige schuilplaatsen zo vertrouwd is – en dan in een vlaag van heerlijke paniek op roffelende handen en knieën bij het einde van de tunnel kwam, het kussen daar wegduwde en werd begroet door een netwerk van zonlicht op het parket onder het riet van een Wener stoel en twee

dartele vliegen die om beurten neerstreken. Een nog dromeriger en verfijnder gewaarwording verschaftte een ander holenspel, als ik 's ochtends vroeg wanneer ik wakker werd van mijn beddengoed een tent maakte en op talloze vage manieren mijn fantasie liet spelen met schimmige sneeuwlawines van linnengoed en met het flauwe licht dat tot mijn schemerige schuilplaats leek door te dringen uit een onmetelijke verte, waar in mijn verbeelding vreemde, bleke dieren door een merenlandschap zwierven. De herinnering aan mijn ledikantje, met aan weerszijden het net van donzig katoenkoord, brengt tevens het plezier naar boven waarmee ik voelde aan een zeker fraai, verrukkelijk stevig, granaatdonker kristallen ei dat over was van een vergeten Pasen; dan kauwde ik op een hoek van het laken totdat het geheel doorweekt was en wikkelde daar strak het ei in, zodat ik bewonderend kon blijven likken aan de warme, roze glans van de nauw omsloten facetten die doorschenen met een wonderbaarlijke volkomenheid van gloed en kleur. Maar dat was nog niet het treffendste moment dat ik me voedde met schoonheid.

Hoe klein toch de kosmos (hij zou passen in een kangoeroebuidel), hoe nietig en pover in vergelijking met het menselijk bewustzijn, met één enkele persoonlijke herinnering en de uitdrukking daarvan in woorden! Ik hecht misschien buitensporig aan mijn vroegste indrukken, maar ik heb dan ook reden om ze dankbaar te zijn. Ze hebben de weg gewezen naar een waar Eden van gezichten en tastwaarnemingen. Ik weet nog dat ik op een buitenlandse reis in het najaar van 1903 een keer 's avonds neerknielde op mijn (nogal platte) kussen bij het raam van een slaapwagon (waarschijnlijk van de al lang opgeheven Train de Luxe naar de Middellandse Zee, die waarvan de zes wagons aan de zijkant van onderen donkerbruin en verder crème geschilderd waren) en met een onverklaarbare steek een handvol fabelachtige lichten zag die me toelonkten van een heuvelhelling in de verte en daarna een zwartfluwelen zak in gleden: diamanten die ik later weg gaf aan mijn personages om de last van mijn rijkdom te verlichten. Ik had waarschijnlijk het

strakgespannen, bewerkte rolgordijn aan het hoofdeind van mijn slaapbank weten los te maken en omhoog te duwen, en mijn hielen waren koud, maar ik bleef geknield zitten turen. Niets is fijner of vreemder dan het overdenken van die eerste sensaties. Ze behoren tot de harmonische wereld van een volmaakte jeugd en bezitten als zodanig in het geheugen een van nature plastische vorm, die vrijwel zonder moeite valt op te schrijven; pas bij de herinneringen uit je puberteit begint Mnemosyne kieskeurig en weerbarstig te worden. Ik meen bovendien te mogen zeggen dat Russische kinderen van mijn generatie wat betreft het vermogen om indrukken te vergaren een periode van begaafdheid hebben doorgemaakt, alsof het noodlot oprecht voor hen deed wat het kon door hun meer te geven dan hun toekwam, met het oog op het onheil dat de wereld die ze kenden geheel zou wegvagen. Die begaafdheid verdween toen alles opgeslagen was, net als dat gaat bij die andere, gespecialiseerder wonderkinderen – leuke kereltjes met krullenkoppen die zwaaien met een dirigerestokje of een enorme piano bedwingen, en die ten slotte eindigen als tweederangsmusici met droeve ogen en duistere kwalen en iets vagelijk misvormds aan hun eunuchachtige onderlijf. Maar niettemin blijft het raadsel van de eenling de memoireschrijver kwellen. In milieu noch erfelijkheid kan ik het precieze werktuig vinden dat mij heeft gevormd, de anonieme wals die mijn leven heeft bedrukt met een zeker ingewikkeld watermerk waarvan het unieke patroon zichtbaar wordt als ik de lamp der kunst door 's levens schrijfpapier laat schijnen.

3

Om van sommige herinneringen uit mijn kindertijd het juiste tijdstip vast te stellen, moet ik afgaan op kometen en eclipsen, zoals historici doen als ze zich werpen op de flarden van een sage. Maar in andere gevallen is er aan gegevens geen gebrek. Zo zie ik mezelf

aan zee over natte, zwarte rotsen klauteren terwijl Miss Norcott, een lusteloze, zwaarmoedige gouvernante, die denkt dat ik achter haar aan kom, langs het geboogde strand wegwandelt met Sergej, mijn jongere broer. Ik heb een speelgoedarmband om. Al kruipend over die rotsen herhaal ik telkens als een soort vurige, welige en diep bevredigende bezwering het Engelse woord 'childhood', dat geheimzinnig en nieuw klinkt en almaar vreemder wordt naar mate het zich in mijn kleine, overladen, gejaagde hoofd vermengt met Robin Hood en Little Red Riding Hood – Roodkapje – en de bruine 'hoods' of puntmutsen van oude gebochelde kabouters. In de rotsen zitten kuiltjes met lauw zeewater erin, en mijn magische gemompel begeleidt bepaalde toverspreuken die ik als een web over de nietige saffieren plasjes spin.

Dit is natuurlijk in Abbazia, aan de Adriatische Zee. Het ding om mijn pols, dat eruitziet als een sierlijke servetring van half doorschijnend, lichtgroen met roze celluloidachtig spul, is de vrucht van een kerstboom, die ik een paar maanden daarvoor in Sint-Petersburg heb gekregen van Onja, een knap nichtje even oud als ik. Sentimenteel koesterde ik het ding tot het van binnen donkere strepen kreeg, waarvan ik als in een droom besloot dat het mijn geknipte haren waren die samen met mijn tranen tot de glanzende substantie waren doorgedrongen tijdens een afschuwelijk bezoek aan een verfoeide kapper in het nabije Fiume. Op dezelfde dag zag mijn vader in een café aan de waterkant, net toen we werden bediend, toevallig aan een tafeltje vlak bij ons twee Japanse officieren, en we gingen onmiddellijk weg – niet zonder dat ik haastig een hele bombe citroenijs weggriste, die ik heimelijk meedroeg in mijn pijnlijke mond. Het was in het jaar 1904. Ik was vijf. Rusland vocht tegen Japan. Met rondborstig genoegend drukte het Engelse geïllustreerde weekblad waarop Miss Norcott geabonneerd was oorlogsprenten van Japanse kunstenaars af die lieten zien hoe de Russische locomotieven – dankzij de Japanse tekenstijl wel uitzonderlijk speelgoedachtig – zouden verdrinken als ons leger probeer-

de rails te leggen over het verraderlijke ijs van het Baikalmeer.

Maar wacht eens. Ik was zelfs al eerder met die oorlog in aanraking gekomen. Op een middag in het begin van dat zelfde jaar werd ik in ons huis in Sint-Petersburg van de kinderkamer naar mijn vaders studeerkamer gebracht om gedag te zeggen tegen een vriend van de familie, generaal Koeropatkin. Zijn gezette, in uniform gehulde lichaam knarste enigszins toen hij om me te vermaken op de divan waar hij zat een handvol lucifers uitspreidde, er tien van met de uiteinden tegen elkaar legde zodat ze een horizontale lijn vormden en zei: ‘Dit is de zee bij rustig weer.’ Daarna schoof hij elk tweetal zo omhoog dat de rechte lijn een zigzag werd – en dat was ‘een stormachtige zee’. Hij woelde de lucifers door elkaar en zou naar ik hoopte zo dadelijk een beter kunstje doen, toen we werden onderbroken. Zijn adjudant werd binnengelaten en zei iets tegen hem. Met een Russische, verhitte grom hees Koeropatkin zich over-eind, waarbij de losse lucifers van de divan omhoogsprongen toen zijn gewicht zich daarvan losmaakte. Die dag was hem gelast het opperbevel op zich te nemen van het Russische leger in het Verre Oosten.

Vijftien jaar later kreeg dit voorval een bijzonder vervolg, toen mijn vader ergens op zijn vlucht uit het door de bolsjewieken bezette Sint-Petersburg naar Zuid-Rusland bij het oversteken van een brug werd aangeklampt door een oude man, die er met zijn schapenleren jas en grijze baard uitzag als een boer. Hij vroeg mijn vader om een vuurtje. Het volgende moment herkenden beiden elkaar. Ik hoop dat de oude Koeropatkin in zijn plattelandsvermomming heeft weten te ontkomen aan Sovjet-gevangenschap, maar daar gaat het nu niet om. Wat me genoeg doet is de ontvouwing van het luciferthema: die magische exemplaren die hij mij had laten zien waren achteloos behandeld en zoekgeraakt, en ook zijn legers waren verdwenen, en alles was in het water gevallen, net als mijn speelgoedtreintjes die ik in de winter van 1904-1905 in Wiesbaden had proberen te laten rijden over de bevroren plasjes op het terrein

van het Oranien-hotel. Het volgen van zulke thematische patronen in je levensloop dient volgens mij het ware doel der autobiografie te zijn.

4

Het einde van Ruslands rampzalige veldtocht in het Verre Oosten ging vergezeld van heftige binnenlandse ongeregelheden. Mijn moeder liet zich daar niet door afschrikken en keerde na bijna een jaar van buitenlandse vakantieoorden met haar drie kinderen terug naar Sint-Petersburg. Dat was in het begin van 1905. Staatszaken vereisten de aanwezigheid van mijn vader in de hoofdstad; de Constitutioneel-Democratische Partij, waarvan hij een van de oprichters was, zou het jaar daarna de meerderheid der zetels behalen in het Eerste Parlement. Tijdens een van zijn korte verblijven bij ons op het platteland die zomer, stelde hij met patriottische ontzetting vast dat mijn broer en ik wel Engels konden lezen en schrijven, maar geen Russisch (op КАКАО en МАМА na). Besloten werd dat elke middag de dorpsschoolmeester moest komen, om ons les te geven en met ons uit wandelen te gaan.

Met een schrille, jolige stoot op de fluit die hoorde bij mijn eerste matrozenpak, roept mijn kindertijd me terug naar dat verre verleden om nog eens de hand te drukken van mijn kostelijke onderwijzer. Wasili Martynowitsj Zjernosekov had een bruine kroesbaard, een kalend hoofd en porseleinblauwe ogen, waarvan het ene op het bovenlid een fascinerende uitwas had. De eerste dag dat hij kwam bracht hij een doos ontzaglijk aanlokkelijke blokken mee, aan elke kant beschilderd met een andere letter; met die kubussen ging hij om alsof ze oneindig kostbaar waren, wat ze overigens ook waren (naast de prachtige tunnels voor speelgoedtreinen die ze vormden). Hij vereerde mijn vader, die kort daarvoor de dorpsschool had opgeknapt en gemoderniseerd. Als ouderwets blijk van vrijdenkerij

tooide hij zich met een zwierige zwarte das die achteloos tot een strikachtig geheel was geknoopt. Als hij zich richtte tot mij, een kleine jongen, gebruikte hij de tweede persoon meervoud – niet op de stijve manier zoals bedienden deden, en niet zoals mijn moeder zou doen op momenten van intense tederheid, als ik verhoging had of een nietig treinpassagiertje was kwijtgeraakt (alsof het enkelvoud te dun was om de last van haar liefde te dragen), maar met de beleefde soberheid van de man die spreekt tegen een ander die hij niet goed genoeg kent om ‘gij’ te gebruiken. Als vurig revolutionair maakte hij op onze landelijke wandeltochten heftige gebaren en sprak over menselijkheid en vrijheid en het kwaad der oorlogvoering en de trieste (maar in mijn ogen boeiende) noodzaak om tirannen op te blazen, en soms kwam hij op de proppen met het destijds populaire pacifistische boek *Doloi oroezjië!* (een vertaling van Bertha von Suttner's *Die Waffen Nieder!*) en onthaalde mij, een kind van zes, op langdradige citaten; ik probeerde ze te weerleggen: op die prille en strijdlustige leeftijd sprak ik me boos uit voor bloedvergieten ter verdediging van mijn wereld van speelgoedpistolen en graalridders. Onder het bewind van Lenin, toen alle niet-communistische radicalen meedogenloos werden vervolgd, werd Zjrnosekov naar een dwangarbeiderskamp gestuurd, maar wist te ontsnappen naar het buitenland en overleed in 1939 in Narva.

Aan hem dank ik in zekere zin het vermogen om weer een stuk verder te gaan over mijn privévoetpad dat parallel loopt aan de weg van dat roerige decennium. Toen in juli 1906 de tsaar in strijd met de grondwet het parlement ontbond, hield een aantal leden daarvan, onder wie mijn vader, een protestvergadering in Wyborg en vaardigde een manifest uit dat het volk opriep zich tegen de regering te verzetten. Daarvoor werden ze meer dan anderhalf jaar later gevangengezet. Mijn vader bracht drie vredige, zij het wat verlaten maanden in eenzame opsluiting door, met zijn boeken, zijn opvouwbare badkuip en zijn exemplaar van J.P. Müllers handboek voor kamergymnastiek. Tot het einde van haar leven bewaarde mijn moeder

de brieven die hij haar toe wist te smokkelen – vrolijke epistels, met potlood geschreven op wc-papier (ik heb die gepubliceerd in 1965, in het vierde nummer van het Russischtalige tijdschrift *Wozdoesjnye poeti*, onder redactie van Roman Grynberg in New York). We waren op ons landgoed toen hij zijn vrijheid herkreeg, en het was de dorpsschoolmeester die de feestelijkheden leidde en het vlagvertoon verzorgde (deels vrijmoedig rood) waarmee mijn vader werd begroet op weg naar huis van het station, onder archivoltes van sparrennaalden en kronen van korenbloemen, mijn vaders lievelingsbloem. Wij kinderen waren naar het dorp gekomen, en juist als ik terugdenk aan die bepaalde dag, zie ik het allerhelderst de zonneglinstering van de rivier; de brug, het verblindende tin van het blik dat een visser op de houten leuning had laten staan; de heuvel met de lindebomen, met zijn rozerode kerk en marmeren praalgraf waar mijn moeders doden rustten; de stoffige weg naar het dorp; de strook kort, pastelgroen gras, met kale plekken zandbodem, tussen de weg en de seringenstruiken waarachter in een wankele rij bemoste blokhutten met glasogen stonden; het stenen gebouw van de nieuwe school naast het oude houten; en, terwijl we snel voorbereiden, de kleine zwarte hond met heel witte tanden die in razende vaart tussen de huisjes uit kwam stormen, maar wel volstrekt geruisloos, want hij spaarde zijn stem voor de korte uitbarsting waarvan hij zou genieten als zijn zwijgende sprint hem ten slotte vlak bij het voortsnellende rijtuig zou brengen.

5

Het oude en het nieuwe, de liberale en de patriarchale toets, fatale armoede en fatalistische rijkdom raakten op fantastische wijze verweven in die vreemde eerste tien jaar van onze eeuw. Meer dan eens kon het in een zomer gebeuren dat midden onder de lunch in ons landhuis Wyra, in de lichte eetkamer op de begane grond met

de vele ramen en walnoten lambrisering, Aleksej, de butler, zich met een ongelukkige trek op zijn gezicht overboog naar mijn vader en hem zachtjes (vooral zachtjes als we bezoek hadden) meedeelde dat een groep dorpelingen de *barin* buiten wilde spreken. Kordaat nam mijn vader dan zijn servet van zijn schoot en vroeg mijn moeder hem te excuseren. Een van de ramen aan de westkant van de eetkamer keek uit op een deel van de oprijlaan nabij de hoofdingang. Je kon de toppen van de kamperfoeliestruiken tegenover de veranda zien. Uit die richting bereikte ons dan het hoffelijk geroezemoes van de boerenbegroeting waarmee de onzichtbare groep mijn onzichtbare vader verwelkomde. Het gesprek dat volgde werd op normale toon gevoerd en was niet te verstaan, doordat de ramen waaronder het plaatsvond dicht waren om de hitte buiten te houden. Het had vermoedelijk te maken met een verzoek om zijn bemiddeling in een plaatselijke vete, of met een bijzondere tegemoetkoming, of met de toestemming een stukje land van ons te oogsten of een begeerd groepje bomen van ons te kappen. Als het verzoek, zoals meestal gebeurde, onmiddellijk werd ingewilligd, weerklonk opnieuw dat geroezemoes, en daarna werd de brave *barin* als blijk van dankbaarheid onderworpen aan de nationale beproeving waarbij hij werd gejonast en omhooggegooid en veilig opgevangen door een twintigtal sterke armen.

In de eetkamer kregen mijn broer en ik intussen te horen dat we verder moesten eten. Mijn moeder gluurde met een hapje tussen duim en vinger onder tafel om te zien of haar nerveuze, stuurse teckel daar was. *'Un jour ils vont le laisser tomber,'* klonk het uit de mond van Mlle Golay, een nuffig pessimistische oude dame die mijn moeders *gouvernante* was geweest en nog altijd bij ons inwoonde (op afschuwelijke voet met onze eigen *gouvernantes*). Van mijn plaats aan tafel zag ik dan opeens door een van de westelijke ramen een wonderbaarlijk geval van levitatie. Een ogenblik was daar de gestalte van mijn vader te zien, in zijn witte zomerpak gerimpeld door de wind, magnifiek breeduit in de lucht, met zijn

ledematen in een merkwaardig achteloze houding en zijn knappe, onverstoorbare trekken naar de hemel gekeerd. Driemaal, op het machtige allez-hop van zijn onzichtbare werpers, vloog hij op die manier omhoog, en de tweede keer ging hij nog hoger dan de eerste en daar was hij dan, op zijn laatste en verhevenste vlucht, waarbij hij als het ware voorgoed op zijn rug lag tegen het kobaltblauw van de zomermiddag, als een van die paradijsfiguren die zich met zo rijk geplooid gewaden gerieflijk aan het gewelfde plafond van een kerk verheffen, terwijl beneden in sterfelijke handen een voor een de waskaarsen oplichten die een zwerm nietige vlammetjes in de mist van wierook vormen, en de priester galmt over eeuwige rust, en begrafenislelies het gezicht verbergen van degene die daar tussen de zwevende lichtjes in de open kist ligt.